

Nr 73

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående kontrollen av charkuterivaror och om varudeklarationsplikt i fråga om livsmedel.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna nr 380 i första kammaren av herr *Pettersson, Harald, m. fl.* och nr 451 i andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.* angående kontrollen av charkuterivaror, samt

2. de likalydande motionerna nr 552 i första kammaren av herr *Jonasson m. fl.* och nr 669 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.* om varudeklarationsplikt i fråga om livsmedel.

I motionerna *I: 380* och *II: 451* hemställas »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning och förslag beträffande en effektiv kontroll av saluförda charkuterivaror i enlighet med vad i motionen anförts».

I motionerna *I: 552* och *II: 669* yrkas »att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning och förslag till riksdagen rörande allmän varudeklarationsplikt i fråga om framför allt livsmedel och i varje fall i fråga om sådana livsmedel, som framträder bredvid varandra men där varans sammansättning är helt fri för den ena varan, exempelvis smör—margarin samt gräddglass—glass».

Beträffande de skäl motionärerna anført till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna *II: 451* och *II: 669*.

Över motionerna *I: 380* och *II: 451* har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från statens jordbruksnämnd, statens institut för folkhälsan och statens institut för konsumentfrågor. Yttranden över samma motioner har därjämte på utskottets begäran avgivits av Kooperativa förbundet, Köttbranschens riksförbund och Sveriges slakteriförbund.

Vidare har utskottet enligt 46 § riksdagsordningen inhämtat yttranden över motionerna *I: 552* och *II: 669* från medicinalstyrelsen, veterinärstyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens institut för folkhälsan och statens institut för konsumentfrågor. Varudeklarationsnämnden har beretts tillfälle att avgiva yttrande men icke låtit sig avhöra.

Redogörelse för remissyttrandena lämnas i det följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1963. 9 saml. 2 avd. Nr 73

Gällande bestämmelser

Livsmedelsstadgan av år 1951 innehåller de huvudsakliga bestämmelserna rörande livsmedels sammansättning, beskaffenhet och hantering samt andra frågor som berör framställning av och handel med livsmedel. Livsmedelsstadgans regler kompletteras i olika avseenden med föreskrifter i lokala livsmedelsordningar efter mönster av en av Kungl. Maj:t fastställd normallivsmedelsordning.

De inledande bestämmelserna i 1 kap. livsmedelsstadgan innehåller vissa begreppsbestämningar. Som livsmedel anses varje till förtäring av människor avsedd vara, som tillför kroppen näringsämne samt inte är att hänföra till läkemedel, dock inte vissa vegetabiliska livsmedelsråvaror. Stadgandena om livsmedel skall även gälla bl. a. tillsatser till livsmedel, varmed förstås vara eller ämne som är avsedd att tillföras livsmedel för att påverka dess färg, smak, konsistens, hållbarhet eller liknande och som finns kvar i det färdiga livsmedlet.

I stadgans 2 kap. har sammanförts en del allmänna bestämmelser om livsmedels beskaffenhet. Där ges bl. a. generella regler om vilka råvaror och tillsatser som får användas vid framställning och beredning av livsmedel samt ett allmänt stadgande om vilka varor som får saluhållas som livsmedel. Dessa för alla livsmedel giltiga föreskrifter kompletteras beträffande speciella slag av livsmedel genom detaljbestämmelser i 8 kap. Bestämmelserna avser livsmedlens beskaffenhet och sammansättning. Bland de livsmedel för vilka detaljerade regler givits må nämnas mjölk och mjölkprodukter, margarinvaror, glass och köttvaror. Sålunda stadgas t. ex. att smör som saluhålles skall innehålla minst 82 gram mjölkfett per 100 gram och att vattenhalten i dylikt smör ej får överstiga 16 gram per 100 gram. Med margarin förstås varje till människoföda avsedd smörliknande vara, i vilken ingår annat fett än mjölkfett. Vad angår fetthalt och vattenhalt finns liknande bestämmelser som beträffande smör. Vidare må nämnas föreskriften att gräddglass skall innehålla minst 12 gram mjölkfett per 100 gram och att annat fettämne ej får användas som råvara i gräddglass. Såsom tillsats till livsmedel för avsalu — varvid med tillsats i huvudsak förstås vara eller ämne som är avsett att tillföras livsmedel för att påverka dess färg, smak, konsistens eller hållbarhet eller för annat liknande ändamål, utan att ingå i detsamma som råvara — får med vissa undantag användas allenast vara eller ämne som efter prövning av kommerskollegium godkänts såsom tillsats för livsmedlet i fråga. Förteckning över godkända tillsatser publiceras årligen av kollegium. Vad angår vatten eller andra ej skadliga ämnen, som kan tillsättas livsmedel för att öka dess vikt anges i livsmedelsstadgan beträffande vissa livsmedel den högsta vattenhalt som får förekomma. Liknande bestämmelser finns beträffande halten av mjölk, mjölkpulver och potatismjöl i korv.

Beträffande de i 8 kap. angivna livsmedlen gäller även särskilda regler om märkning. Allmänna föreskrifter i detta hänseende meddelas i 7 kap. Föreskrifterna gäller med vissa undantag alla livsmedel i förpackat skick. Förpackning skall ha uppgift om innehållets benämning, tillverkarens, förpackarens eller säljarens namn eller firma samt innehållets totala vikt vid förpackningstillfället. Är livsmedel förpackat utom riket må i stället för tillverkarens, förpackarens eller säljarens namn eller firma och hemvist å förpackningen finnas angivna exportörens eller importörens namn eller firma och hemvist. Saluhålles i förpackat skick sådant livsmedel, vid vars framställning eller beredning använts sackarin eller annat konstgjort sötmedel som har högre söthetsgrad än socker men icke sockrets näringsvärde, skall, med vissa undantag, förpackningen vara märkt med orden »Innehåller konstgjort sötmedel» eller »Innehåller sackarin». Då livsmedel saluhålles i förpackat skick under angivande av att varan är särskilt lämpad för barn eller för person, vilken på grund av sjukdom, svaghet eller av annan orsak är i behov av speciell kost, skall förpackningen vara märkt med uppgift om samtliga i varan ingående råvaror och tillsatser. Angives ej halten av varje råvara och tillsats, skall härvid råvara eller tillsats, som med högre viktsandel ingår i varan, sättas före råvara eller tillsats med lägre sådan andel. Å förpackning, vari livsmedel saluhålles, eller i annons eller annan reklam rörande varan får uttryck, som antyder att varan innehåller vitaminer, mineralämnen eller andra näringsämnen, vilka icke nämnvärt bidrager till kaloritillförseln, användas, endast om tillika arten och halten av dylika ämnen närmare angives. Uppgift om halten behöver dock icke lämnas beträffande mjölk, smör, ägg, oberetta eller djupfrysta kött- och fiskvaror samt frukt, bär och grönsaker i oberett eller djupfryst tillstånd. Skyldighet att å förpackning angiva vissa eller samtliga i varan ingående råvaror och tillsatser föreligger också beträffande vissa särskilda livsmedel, t. ex. saft och sylt.

Beträffande livsmedelskontrollen stadgas i 9 kap. livsmedelsstadgan att medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen, med viss fördelning mellan dem, utövar den centrala tillsynen utom i fråga om sammansättning av charkuterivaror, i vilket hänseende statens jordbruksnämnd centralt handhar tillsynen. Centralt undersökningsorgan på livsmedelsområdet är statens institut för folkhälsan. Regionalt och lokalt svarar länsstyrelse respektive hälsovårdsnämnd för kontrollen av livsmedelsstadgans efterlevnad. Veterinärstyrelsen utövar också en direkt kontroll genom anställda veterinärer över offentliga slakthus, kontrollslakterier och vissa andra livsmedelsanläggningar samt köttbesiktningsbyråer. För livsmedelstillverkning, som inte omfattas av denna direkta kontroll, måste man i första hand lita till den lokala, av hälsovårdsnämnderna anordnade kontrollen. Denna är icke kontinuerlig utan sker stickprovvis. Även statens jordbruksnämnd utövar genom stickprovvis fortlöpande provtagning hos charkuteritillverkarna viss direkt kontroll.

Vidare må i sammanhanget nämnas 1959 års lag om köttbesiktning. Enligt denna lagstiftning råder i hela riket köttbesiktningstvång, vilket innebär att till människoföda avsett kött, med vissa undantag, skall ha i färskt tillstånd godkänts vid veterinärbesiktning. Därjämte kan länsstyrelse förordna att för kommun eller del därav skall råda slakteritvång. Sådant förordnande innebär att slakt av de djurslag förordnandet omfattar får ske endast i offentligt slakthus eller kontrollslakteri, d. v. s. slakteri som av veterinärstyrelsen ställts under offentlig kontroll.

En med statsmedel helt bekostad konsumentupplysning förekommer i vårt land sedan 1957 vid sidan av den konsumentupplysning som sprides genom olika privata kanaler. Den statliga konsumentupplysningen förfogar f. n. över tre organ (statens pris- och kartellnämnd, statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor) och är delaktig i ett fjärde (varudeklarationsnämnden). Vart och ett av dessa organ bedriver en upplysningsverksamhet till allmänheten. Information om priser och konkurrensförhållanden utgår från pris- och kartellnämndens upplysningssektion i form av pressmeddelanden, en facktidskrift och mera populärt utformade informationsblad ävensom genom föredragsverksamhet, informationsmöten m. m. Varudeklarationsnämnden koncentrerar huvudsakligen sin verksamhet på deklarerationer, som åsättes varorna, och upplysning om dessa deklarerationer. Konsumentinstitutet arbetar genom en särskild upplysningsavdelning med pressnotiser, publikationer, förlagsartiklar, utställningar, telefonservice m. m., medan konsumentrådet ger anslag till både statlig och enskild konsumentvaruforskning, till publicering av forskningsresultaten samt till upplysningsverksamhet av bl. a. folkbildningsorganisationerna och Svenska slöjdföreningen. Rådet uppträder även självt som utgivare.

Historik

Om livsmedelskontrollen anförde föredragande departementschefen vid framläggandet av förslaget till livsmedelsstadgan (*prop. nr 61 år 1951*).

I likhet med livsmedels-sakkunniga anser jag att livsmedelskontrollen i stort sett liksom nu bör vara ansluten till den allmänna hälsovården, åtminstone lokalt, d. v. s. handhas av hälsovårdsnämnderna under överinseende av länsstyrelserna, varjämte även tjänsteläkare och tjänsteveterinärer böra medverka. Jag kan även instämma i de sakkunnigas uttalande rörande behovet av en centraliserad kontroll, då det gäller att utöva tillsyn över sammansättning och beskaffenhet hos livsmedel som tillverkas samt över efterlevnaden av de i livsmedelsstadgan meddelade märkningsföreskrifterna.

Självfallet kommer det, som bl. a. medicinalstyrelsen anmärkt, att i vissa avseenden bli svårt för hälsovårdsnämnderna att effektivt sköta den viktiga del av den lokala livsmedelskontrollen, som avser livsmedels sammansättning och beskaffenhet. Nämnderna kunna icke annat än i undantagsfall vara rustade för att på tillverkningsstadiet öva noggrann tillsyn ur kvalitets-synpunkt över framställningen av t. ex. sådana livsmedel, som säljas i slutna

förpackningar. Tillsynen kommer därför i stället att få formen av en stickprovskontroll av den färdiga varan. Denna torde icke vara lika värdefull som en övervakning ur angivna synpunkt av råvarubearbetning och förpackning. En dylik övervakning skulle emellertid sannolikt kräva en speciell organisation och möjligen även särskild lagstiftning. Frågan om en effektivisering av en del av livsmedelskontrollen i antydd riktning synes därför icke kunna lösas utan ytterligare utredning. Medicinalstyrelsen, som i sitt yttrande behandlat denna fråga, har också förordat att den skulle tagas upp till diskussion mellan representanter för livsmedelsindustrien och statsmakterna. I och för sig har jag sympatier för denna tanke. Med hänsyn till att utvecklingen på livsmedelsområdet synes gå mot en ordning, där en mycket stor del av varorna tillhandahållas fabriksförpackade, är det nämligen sannolikt att en effektiv kvalitetskontroll på tillverkningsstadiet så småningom kommer att bli nödvändig. Enligt nu gällande ordning sker emellertid kvalitetskontroll överhuvud i ganska liten utsträckning från myndigheternas sida. Redan den föreslagna ordningen med stickprovskontroll av färdiga varor innebär ett framsteg. Erfarenheterna av denna kontroll synes därför böra avvaktas innan denna fråga tages upp till diskussion på sätt medicinalstyrelsen tänkt sig.

I en i anledning av propositionen väckt *motion* riktades kritik mot livsmedelskontrollen och dess utformning. Motionären påpekade som särskilt betänkligt, att det skapades en lagstiftning, som gav sig ut för att bereda den köpande allmänheten viss säkerhet, men att man icke samtidigt sörjde för att den garanterade ordningen blev genomförd. Även om detta ej var möjligt, skulle man åtminstone sörja för att vederbörande kontrollorgan fick sådana resurser att de något så när kunde genomföra vad livsmedelsstadgan fordrade av dem.

Andra lagutskottet anförde i sitt utlåtande (*nr 34 år 1951*) i anledning av propositionen bl. a.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de riktlinjer för livsmedelskontrollen, som föreslagits i propositionen. Vissa svagheter vidlåda visserligen den föreslagna kontrollen, men dessa torde för närvarande vara ofrånkomliga. Den i motionen framförda allmänna kritiken mot livsmedelskontrollen förefaller utskottet överdriven.

Kontrollen måste i första hand åvila hälsovårdsnämnderna. Dessa erhålla därigenom vissa nya uppgifter, som till en början kunna förefalla främmande och medföra en del svårigheter. Svårigheter skulle främst kunna förväntas inom de mindre hälsovårdsnämnderna på landsbygden. Kommunindelningsreformen kommer emellertid med all sannolikhet att medföra förbättrade förhållanden därvidlag. Vidare kommer såväl medicinsk som veterinär sakkunskap att i avsevärd utsträckning stå till hälsovårdsnämndernas förfogande.

Uppenbarligen skulle en effektiv kontroll av exempelvis fabriksstillverkade varor och förpackade varor förutsätta, att kontrollen utövades vid tillverkningen eller förpackningen. Detta skulle emellertid, såsom departementschefen framhållit, sannolikt kräva en speciell organisation och möjligen även särskild lagstiftning. Att redan nu från början genomföra en dylik kontrollverksamhet kan ej komma i fråga. Men utvecklingen inom livsmedelshandeln bl. a. till att i allt större utsträckning avse fabriksförpackade

varor kommer sannolikt så småningom att påkalla effektivare kontrollåtgärder. Den stickprovskontroll, som nu avses skola äga rum, kan dock icke anses så betydelselös som göres gällande i ovannämnda motion. Även inom andra områden äro myndigheterna i stor utsträckning hänvisade till stickprovskontroll. Genom att endast sådan kontroll utövas kunna icke lagbestämmelserna anses ha förlorat sin betydelse.

Livsmedelsstadgan innehöll ursprungligen föreskrift om fullständig *varudeklaration* beträffande barnmat men ej i fråga om dietmat. Rörande märkning av livsmedel anförde *departementschefen* i propositionen bl. a.

Med den senaste tidens utveckling av livsmedelshandeln till att i allt större utsträckning avse fabriksförpackade varor finner jag det vara ett oavvisligt behov ur konsumentsynpunkt, att allmänna bestämmelser om märkning av livsmedelsförpackningar intagas i livsmedelsstadgan. Bestämmelserna böra därvid icke — såsom i 1941 års förslag — inskränkas till hermetiskt slutna förpackningar utan böra gälla förpackade varor överhuvudtaget, oavsett förpackningens art, dock med vissa undantag, till vilka jag återkommer i det följande. Däremot synes åtminstone de generella bestämmelserna böra inskränkas till att avse varor, som saluhållas i detaljhandeln. Den enskilde konsumenten bör, då han i en affär köper en förpackad vara, kunna av förpackningen utläsa vad det är han köpt — hur långt man där skall gå är en särskild fråga — vem som med sitt namn borgar för varans kvalitet och slutligen hur mycket han köpt. Dessa synpunkter synas böra vara grundläggande för de allmänna märkningsbestämmelserna.

Enligt 28 § (37 § sakkunnigförslaget) skall å förpackning för det första angivas varans benämning. Detta har i allmänhet ansetts vara tillräckligt. Att kräva, att innehållets beskaffenhet närmare angives torde vara att gå för långt. Härav skulle strängt taget, åtminstone i fråga om vissa varor, följa en allmän deklaraionsplikt i fråga om varans sammansättning. Så långt har jag icke ansett mig böra gå, åtminstone ej f. n. Det bör emellertid betonas, att för goda varor en deklaraion snarare kan betraktas som en god reklam än som motsatsen. Det torde finnas anledning att hoppas, att innehållsdeklaraion kommer att upptagas å livsmedelsförpackningar i större utsträckning än hittills.

I flera, i anledning av propositionen väckta *motioner* yrkades att de i 32 § livsmedelsstadgan intagna bestämmelserna om varudeklaraion angående barnmat måtte utsträckas till att gälla alla förpackade livsmedel.

Andra lagutskottet anförde:

Att förpackningar äro försedda med innehållsdeklaraion finner utskottet visserligen i hög grad önskvärt, men ännu så länge synas tvingande bestämmelser därom icke böra införas. Det skulle, som departementschefen anført, föra för långt. Anmärkas må i samband härmed, att Kemikontoret påtalat, att motionärernas förslag beträffande vissa livsmedel måste anses omöjligt att realisera och i andra fall icke skulle medföra några upplysningar av värde för allmänheten.

Föreskrift om varudeklaraion beträffande dietmat infördes i livsmedelsstadgan år 1958. I *propositionen (nr 105 år 1958)* med bl. a. förslag till ändring i stadgans 32 § anförde *föredragande departementschefen*:

Såsom framgår av utredningen i ärendet har livsmedelsindustrin under senare år i allt större utsträckning framställt livsmedel vilka är avsedda för personer som på grund av sjukdom, svaghet eller av annan orsak är i behov av speciell kost, s. k. dietlivsmedel. Bortsett från de allmänna föreskrifter som jag tidigare berört finnes för närvarande icke några bestämmelser som direkt syftar till att reglera beskaffenheten av eller handeln med dessa livsmedel.

I likhet med vad som uttalats i medicinalstyrelsens skrivelse och vad som framhållits av remissinstanserna finner jag det angeläget att vissa kontrollföreskrifter utfärdas för dietlivsmedlen. För konsumenterna av ifrågavarande livsmedel är det uppenbarligen av största betydelse, att de saluförda varorna verkligen är ägnade att tillgodose de kostbehov för vilka de angivits vara lämpade.

En tillfredsställande kontroll synes mig kunna uppnås om, såsom föreslagits av medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan, viss deklarationsskyldighet föreskrives beträffande de i dietlivsmedlen ingående ingredienserna. Denna uppfattning delas också av remissinstanserna. Den som är i behov av dietkost kan, om sådan skyldighet stadgas, själv förvissa sig om varans lämplighet. Att föreskriva skyldighet att ange de exakta eller genomsnittliga värdena med vilka viktigare beståndsdelar ingår i varan anser jag vara att gå för långt. En följd därav skulle också med all sannolikhet bli att livsmedlen fördyrades. Härtill kommer att det i många fall torde vara svårt att hålla en så konstant sammansättning av de i varorna ingående beståndsdelarna, att en procenthaltsdeklaration är genomförbar. Därest icke halten av i varan ingående råvaror och tillsatser anges i varudeklarationen, bör dock, i likhet med vad som gäller för barnmat, råvara eller tillsats som med högre viktsandel ingår i varan sättas före råvara eller tillsats med lägre sådan andel.

Andra lagutskottet, som behandlade propositionen anslöt sig i sitt *utlåtande nr 22 år 1958* till vad departementschefen yttrat.

Såväl år 1958 som år 1960 väcktes motionsvis frågan om användning av beteckningen glass i de fall produkten icke innehåller mjölkfett (*tredje lagutskottets utlåtanden nr B 4 år 1958* och *nr 5 år 1960*). Motionärernas yrkanden om ändrade bestämmelser härvidlag vann emellertid icke riksdagens bifall. I sitt *utlåtande nr 1 år 1961* i anledning av väckta motioner föreslog *tredje lagutskottet* införandet av föreskrifter om skyldighet att ange sammansättningen av glass som säljs i portionsförpackningar skulle övervägas. Härom hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t.

Livsmedelskontrollen har uppmärksamats av 1961 års riksdagsrevisorer, som förordade en översyn av organisationen av den statliga livsmedelskontrollen. Frågan behandlas i *statsutskottets utlåtande nr 114 år 1962*, s. 29, vartill här må hänvisas.

Som svar dels på fråga angående gällande bestämmelser om tillsatsämnen i livsmedel, dels på interpellation angående livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror anförde *chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, den 19 april 1963* bl. a.

Veterinärstyrelsen utövar också en direkt kontroll genom anställda veteri-

närer över offentliga slakthus, kontrollslakterier och vissa andra livsmedelsanläggningar samt köttbesiktningsbyråer. För dessa anläggningar, som producerar större delen av de köttvaror som saluhålls i landet, torde kontrollen få anses vara tillräckligt effektiv. Vidare kan jag nämna att veterinärstyrelsen just i dagarna lagt fram ett förslag som syftar till att göra det möjligt att ställa andra livsmedelsproducenter än de nyss nämnda under offentlig tillverkningskontroll.

För livsmedelstillverkning, som inte omfattas av veterinärstyrelsens direkta kontroll, måste man i första hand lita till den lokala, av hälsovårdsnämnderna anordnade kontrollen. Denna är inte kontinuerlig utan sker stickprovsvis. På de flesta håll utför hälsovårdsnämnderna ett gott arbete, men ofta är deras resurser både personellt och materiellt för små för att de skall kunna vidmakthålla en effektiv livsmedelskontroll. En viss förbättring kan visserligen väntas inträda efter hand som vi får större kommuner med större möjligheter att tillgodose hälsovårdsnämndernas behov av ökade resurser. En allmän omprövning av hur den lokala livsmedelskontrollen på längre sikt bör vara anordnad torde emellertid bli ofrånkomlig. Utredning härav bör ske i samband med en allmän översyn av livsmedelsstadgan.

Vad särskilt angår frågan om tillsättning av polyfosfat till livsmedel delar jag herr Elmwalls uppfattning att det är angeläget att genom skärpt övervakning försöka motverka sådant förfarande. För att kunna göra övervakningen tillräckligt effektiv har veterinärstyrelsen i samråd med statens institut för folkhälsan nyligen fastställt ett särskilt undersökningsförfarande, som med hälsovårdsnämndernas medverkan medger systematisk kontroll i detta avseende. Härigenom torde möjligheter skapas att uppdaga fortsatta överträdelse i detta hänseende.

I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande *den 19 april 1963* har tillkallats sju sakkunniga för *översyn av livsmedelslagstiftningen*. Bland de frågor som utredningen särskilt bör uppmärksamma nämnes i direktiven spörsmålen om i vilken utsträckning märkning av livsmedel, såsom genom datumstämpling och varudeklaration, bör föreskrivas samt om livsmedelskontrollen och kontrollorganens befogenheter. I direktiven anför *chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson* bl. a.

Som jag redan antytt tar nu gällande föreskrifter om *märkning av livsmedel* framför allt sikte på att konsumenten skall få kännedom om tillverkaren av varan samt varans sammansättning och vikt eller volym. Däremot föreligger ingen skyldighet att på förpackning ange när varan tillverkats eller hur länge den kan förvaras utan kvalitetsförsämring. I framställning till Kungl. Maj:t den 21 november 1960 har stadsfullmäktige i Stockholm anhållit om åtgärder för införande i livsmedelsstadgan av bestämmelser om datumstämpling av färdigförpackade livsmedel. Sådan märkning sker redan på frivillig väg i viss utsträckning, särskilt beträffande färdigförpackade livsmedel med kort hållbarhet. Sättet för märkningen är emellertid varierande. Framställningen syftar till att datumstämplingen skall bli generell och enhetlig. Vid den tämligen omfattande remissbehandlingen av framställningen har man i allmänhet tillstyrkt obligatorisk datumstämpling av en del livsmedel. De flesta remissinstanserna, bland dem medicinalstyrelsen, veterinärstyrelsen, Kooperativa förbundet och Sveriges köpmannaförbund, förordar dock att frågan förutsättningslöst utredes, innan föreskrifter meddelas.

I första hand anses själva behovet av datumstämpling böra övervägas. Stämplingen säges nämligen inte i och för sig utgöra någon garanti för kvalitet. Denna påverkas inte bara av förvaringstiden utan i högre grad av hur varan hanterats och förvarats. Vidare anses vid utredningen böra övervägas vilken dag som skall anges på förpackningen: tillverkningsdagen, förpackningsdagen, sista försäljningsdagen eller sista dagen för konsumtion av varan. Särskilt har framhållits att sista försäljnings- eller konsumtionsdag kan anges endast om man inte bara känner den normala hållbarheten hos en vara under vissa betingelser utan även har garantier för att varan förvaras under sådana betingelser. Detta gäller speciellt frysbehandlade varor.

Spörsmålet om datumstämpling har även tagits upp av 1954 års mjölk-kommitté, som i sitt betänkande (SOU 1960:29) rörande frågan om åtgärder för att förbättra konsumtionsmjölkens beskaffenhet föreslagit, att mjölkförpackning skall märkas med sista försäljningsdag efter ett enhetligt system för hela riket. Märkningen skall innebära att mejerier garanterar mjölkens hållbarhet — under förutsättning att den i butiken förvarats vid en temperatur under 10° C — ett dygn vid 18° C eller tre dygn vid kylskåps-temperatur efter den angivna dagen. Förslaget i denna del får ses mot bakgrunden av vissa andra av kommittén framförda förslag i syfte att hålla mjölkens temperatur nere vid transport från mejerier till försäljningslokaler och vid förvaring i lokalerna. Kommitténs förslag om datumstämpling har vid remissbehandlingen av betänkandet godtagits på de flesta håll. På några håll har understrukits, att frågan om datumstämpling av mjölkförpackningar bör övervägas i samband med den av stadsfullmäktige i Stockholm väckta frågan om generell skyldighet att datumstämpla livsmedelsförpackningar.

Som framgår av det anförda innehåller spörsmålet om datummärkning av livsmedel en rad problem som kräver ingående överväganden. Jag delar den uppfattning, som kommit till synes i remissyttrandena över stadsfullmäktiges i Stockholm framställning och mjölkkommitténs förslag, att dessa överväganden bör ske i ett sammanhang, så att de bestämmelser i ämnet, som kan finnas påkallade, erhåller en så enhetlig utformning som möjligt. Angelägenheten härav gör sig speciellt gällande om märkningen skall fylla en funktion som konsumentupplysning. Den märkning som redan nu frivilligt genomförts av åtskilliga producenter i fråga om ett flertal skilda varor företer i detta hänseende betydande variationer beträffande såväl formerna för märkningen som betydelsen av den angivna tidpunkten.

En annan form av konsumentupplysning är uppgift om en varas sammansättning. Som jag nämnt inledningsvis finns detaljbestämmelser härom i 8 kap. livsmedelsstadgan rörande ett flertal skilda grupper av livsmedel. Också dessa bestämmelser bör ses över, varvid särskilt bör undersökas om skyldighet bör införas att i större utsträckning än nu deklarerera varans beståndsdelar. Sådan skyldighet bör givetvis i första hand kunna komma i fråga när det gäller färdigförpackade livsmedel och livsmedel, beträffande vilka konsumenternas möjligheter att göra ett medvetet val är begränsade. Härvid bör bl. a. observeras vad 1961 års riksdag på förslag av tredje lagutskottet uttalade i skrivelse till Kungl. Maj:t (1961:68) med anledning av motionerna I: 4 och II: 8, vari begärdes föreskrifter om skyldighet att ange sammansättningen av glass som säljs i portionsförpackningar. Vidare hör beaktas de förslag Sveriges biodlares riksförbund framlagt i skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 augusti 1962 i syfte att bl. a. göra det möjligt för konsumenterna att skilja äkta bioning från s. k. konstioning.

Som framgår av vad jag anfört i det föregående är det stora delar av livsmedelsstadgan som behöver anpassas till nu rådande förhållanden på livsmedelsområdet. Översynen bör omfatta inte bara de materiella reglerna utan även livsmedelskontrollen. Jag tänker då närmast på formerna för kontrollen och kontrollorganens befogenheter.

Vad gäller mjölk och mjölkprodukter har 1954 års mjölkkommitté i sitt förut nämnda betänkande föreslagit olika åtgärder, främst införande av offentlig kvalitetskontroll, i syfte att inom ramen för den övriga livsmedelskontrollen skapa tillräckliga garantier för att konsumtionsmjölkprodukterna fyller rimliga kvalitetskrav. Vid remissbehandlingen har förslagen utsatts för kritik i skilda hänseenden. De bör därför lämpligen i förevarande sammanhang omprövas med beaktande av den framförda kritiken. I anslutning härtill vill jag erinra om att Kungl. Maj:t tidigare denna dag på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet beslutat uppdra åt statens jordbruksnämnd att utarbeta förslag rörande de författningsmässiga åtgärder, som må påkallas för att genomföra mjölkkommitténs förslag om kvalitetsbetalning av mjölk och om intern mjölkkontroll vid mejerierna.

Vid översynen av livsmedelsstadgans kontrollföreskrifter bör vidare uppmärksammas de önskemål om enhetlig ledning av livsmedelskontrollen som framförts till 1962 års riksdag av riksdagens revisorer. Däremot bör det inte nu komma i fråga att inrätta nya organ för kontrollen.

Vidare må nämnas att statsrådet Lindström i enlighet med bemyndigande *den 31 maj 1963* tillkallat fyra sakkunniga för att verkställa utredning angående *vissa principiella frågor rörande konsumentupplysning*.

Remissyttrandena

Motionerna I: 380 och II: 451 tillstyrkes av samtliga över dessa motioner hörda remissinstanser. Förutom de av motionärerna understrukna behoven — ökade resurser för kontrollorganen, deklarationsplikt beträffande tillsatser och bindemedel, effektivare kontroll av importerade charkuterivaror — beröres i remissyttrandena vissa andra spörsmål.

Statens institut för konsumentfrågor och statens jordbruksnämnd förenar att namnskydd för vissa charkuterivaror, såsom de vanligaste korvsorterna, skulle vara av värde. Med ett sådant namnskydd bör enligt jordbruksnämnden förenas varudeklarationsplikt. Därvid framhåller emellertid jordbruksnämnden vikten av att icke andra föreskrifter utfärdas än sådana, vilkas efterlevnad verkligen kan kontrolleras.

Även *Sveriges slakteriförbund* anser att införandet av varudeklarationsplikt beträffande charkuterivaror skulle vara värdefull men framhåller också vikten av att föreskrifternas efterlevnad kan kontrolleras. Även införandet av kontrollcharkuterier skulle enligt förbundets mening främja det av motionärerna åsyftade resultatet.

Kooperativa förbundet och Köttbranschens riksförbund, som även dessa helt ansluter sig till de i motionerna framförda synpunkterna, vill särskilt

framhålla vikten av snabba reaktioner från samhället i sådana fall då livsmedelslagstiftningen ej efterlevs.

Även *motionerna I: 552* och *II: 669* tillstyrkes i huvudsak av de remissorgan som yttrat sig över dessa motioner. Endast *statens institut för konsumentfrågor* förmenar att en intensifiering av varudeklarationsnämndens verksamhet, som bygger på frivillig medverkan från producenternas sida, skulle vara att föredra framför en allmän varudeklarationsplikt beträffande livsmedel. Institutet framhåller de stora svårigheter som är förenade med denna form av varudeklaration, inte bara när det gäller deklarationens innehåll utan även i fråga om kontrollmöjligheterna. Vidare framhåller institutet värdet av konsumentupplysningen som en stimulans för producenterna att lämna varudeklaration.

Det betydelsefulla arbete som utförts av varudeklarationsnämnden i fråga om varudeklaration av livsmedel vitsordas också i de yttranden som avgivits av *veterinärstyrelsen*, *statens jordbruksnämnd* och *statens institut för folkhälsan*. Dessa remissinstanser menar emellertid att en varudeklaration som bygger på frivillig anslutning icke längre kan anses tillfyllest. Veterinärstyrelsen pekar på det värde en allmän varudeklarationsplikt beträffande livsmedel skulle ha ur kontrollsynpunkt.

Erfarenheterna från de år som gått efter livsmedelsstadgans ikraftträdande talar enligt *medicinalstyrelsen* för införande av en vidgad varudeklaration, som för ömtåliga varor även bör genom datummärkning i klartext ange sista försäljningsdag, helst också tillverkningsdatum. Härigenom skulle, menar medicinalstyrelsen, ökad garanti kunna vinnas för att endast fullgoda livsmedel saluföres, särskilt om varudeklarationskravet förenas med en utökad objektiv upplysning till allmänheten om livsmedels ursprung, framställning, sammansättning, förvaring och hållbarhet.

Utskottet

Livsmedelsstadgan innehåller de huvudsakliga bestämmelserna om livsmedels sammansättning, beskaffenhet och hantering samt andra frågor som rör framställning av och handel med livsmedel. Stadgans regler kompletteras i olika avseenden med föreskrifter i lokala livsmedelsordningar efter mönster av en av Kungl. Maj:t fastställd normallivsmedelsordning.

I stadgans 2 kap. har sammanförts en del allmänna bestämmelser om livsmedels beskaffenhet. Där ges bl. a. generella regler om vilka råvaror och tillsatser som får användas vid framställning och beredning av livsmedel samt ett allmänt stadgande om vilka varor som får saluhållas som livsmedel. Dessa för alla livsmedel giltiga föreskrifter kompletteras beträffande speciella slag av livsmedel genom detaljbestämmelser i 8 kap. Bestämmelserna avser livsmedlens beskaffenhet och sammansättning. Bland de livsmedel för vilka detaljerade regler givits må nämnas mjölk och mjölkprodukter, margarinvaror, glass och köttvaror. Såsom tillsats till livsmedel för avsalu får med vissa undantag användas endast vara eller ämne som efter prövning av kommers-

kollegium godkänts såsom tillsats för livsmedlet i fråga. Förteckning över godkända tillsatser publiceras årligen av kollegium. Vad angår vatten eller andra ej skadliga ämnen, som kan tillsättas livsmedel för att öka dess vikt, anges i livsmedelsstadgan beträffande vissa livsmedel den högsta vattenhalt som får förekomma. Liknande bestämmelser finns beträffande halten av mjölk, mjölkpulver och potatismjöl i korv.

Beträffande de i 8 kap. angivna livsmedlen gäller även särskilda regler om märkning. Allmänna föreskrifter i detta hänseende meddelas i 7 kap. Föreskrifterna gäller med vissa undantag alla livsmedel i förpackat skick. Förpackning skall ha uppgift om innehållets benämning, tillverkarens, förpackarens eller säljarens namn samt innehållets totala vikt vid förpackningstillfället. Saluhålles i förpackat skick sådant livsmedel, vid vars framställning eller beredning använts sackarin eller liknande sötningsmedel skall, med vissa undantag, förpackningen vara märkt med orden »Innehåller konstgjort sötmedel» eller »Innehåller sackarin». Då dietlivsmedel saluhålles i förpackat skick skall förpackningen vara märkt med uppgift om samtliga i varan ingående råvaror och tillsatser. Skyldighet att å förpackning ange vissa eller samtliga i varan ingående råvaror och tillsatser föreligger också beträffande vissa särskilda livsmedel, t. ex. saft och sylt.

I fråga om livsmedelskontrollen stadgas i 9 kap. livsmedelsstadgan att medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen, med viss fördelning mellan dem, utövar den centrala tillsynen utom beträffande sammansättning av charkuterivaror, i vilket hänseende statens jordbruksnämnd centralt handhar tillsynen. Centralt undersökningsorgan på livsmedelsområdet är statens institut för folkhälsan. Regionalt och lokalt svarar länsstyrelse respektive hälsovårdsnämnd för kontrollen av livsmedelsstadgans efterlevnad. Veterinärstyrelsen utövar också en direkt kontroll över offentliga slakthus, kontrollslakterier och vissa andra livsmedelsanläggningar samt köttbesiktningebyråer. Livsmedelstillverkning, som inte omfattas av denna direkta kontroll, övervakas i första hand av hälsovårdsnämnderna. Denna kontroll är icke kontinuerlig utan sker stickprovvis. Även statens jordbruksnämnd utövar genom stickprovvis fortlöpande provtagning hos charkuteritillverkarna viss direkt kontroll.

I motionerna I: 380 och II: 451 begäres åtgärder för effektivisering av kontrollen beträffande charkuterivaror. Motionärerna framhåller vikten av att en effektiv övervakning möjliggöres och att påföljder snabbt drabbar företag som överträder gällande bestämmelser. Bland de åtgärder som skulle underlätta kontrollorganens arbete nämner motionärerna införandet av en varudeklarationsplikt beträffande tillsatser och bindemedel för charkuterivaror.

Motionerna tillstyrkes av samtliga remissinstanser. Några av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna påpekar i sammanhanget att varudeklarationsplikt beträffande charkuterivaror eller i allt fall vissa namnskyddade sorter skulle vara av värde.

Spörsmålet om en allmän varudeklarationsplikt beträffande livsmedel behandlas i motionerna I: 552 och II: 669. Motionärerna menar att en varudeklaration som bygger på frivillig anslutning icke längre är till fyllest. Särskilt framträdande är bristen, anser motionärerna, i sådana fall då likartade livsmedel saluföres bredvid varandra men sammansättningen är helt fri för den ena varan. Motionerna utmynnar i ett yrkande om skyndsamt utredning och förslag till lagstiftning rörande allmän varudeklarationsplikt beträffande livsmedel.

Även de sistnämnda motionerna tillstyrkes i princip av remissinstanserna. Endast statens institut för konsumentfrågor intar en avvisande hållning och menar att en intensifiering av varudeklarationsnämndens verksamhet, som bygger på frivillig anslutning från producenternas sida, är att föredra framför en allmän varudeklarationsplikt.

De i förevarande båda motionspar behandlade problemen, som gäller väsentliga frågor inom livsmedelslagstiftningen, ligger inom ramen för det uppdrag som tillagts de för översyn av livsmedelslagstiftningen tillkallade sakkunniga. Utskottet finner därför att motionerna bör överlämnas till utredningen.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nämligen

1) motionerna I: 380 och II: 451 samt

2) motionerna I: 552 och II: 669,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionerna överlämnas till de för översyn av livsmedelslagstiftningen tillkallade sakkunniga, samt

B. att motionerna, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 november 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Gärda Svenson, herrar Nyman, Hübinette och Erik Filip Petersson;

från andra kammaren: herrar Rimmerfors, Odhe, Wiklund i Stockholm*, fru Gunne, herrar Johansson i Södertälje, Gustavsson i Alvesta*, fru Svensson i Kungsör och herr Carlsson i Göteborg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.